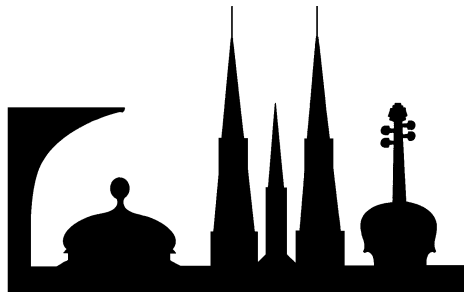

Vad sjunger barnen och varför?

En studie av barnkörledares val av repertoar inom

Svenska kyrkan

Kamilla Arlestrand

C-uppsats 2019
Handledare: Maria Schildt
Institutionen för musikvetenskap
Uppsala universitet

Abstract

Svenska kyrkan har en stark musiktradition, en tradition som historiskt sträcker sig ända tillbaka till gammaltestamentlig tid. Det är rimligt att utgå från att barn deltog med sång redan i de första kristna församlingarna. I dagens svenskkyrkliga församlingar finns vanligtvis ett stort utbud av körer.

Barnkören finns med som en självklar och viktig del av kyrkans verksamhet.

Syftet med uppsatsen är att ge en bild av vad som kan bidra till de repertoarval barnkörledare gör inom ramen för Svenska kyrkans barnkörsarbete. För att uppnå studiens syfte har fyra intervjuer med erfarna barnkörledare genomförts och därefter analyserats med en hermeneutisk metod.

Intervjumetoden som använts är den kvalitativa forskningsintervjun med en halvstrukturerad form.¹ Tonvikten på intervjupersonens upplevelser av ämnet har varit viktig. Intervjuerna föregicks av en webbaserad enkät. Enkäten kom att ligga till grund för de kommande intervjuerna.

Resultatet av studien visar att de intervjuade körledarna har stor frihet i sina val av repertoar. Styr- och policydokument inom Svenska kyrkan centralt, samt i de lokala församlingarna, saknar riktlinjer vad gäller synen på repertoar för barnköerna. Det visade sig även att körledarnas utbildning i väldigt liten utsträckning har präglat hur de idag arbetar och förhåller sig till repertoarfrågan.

Barnkörledarnas val av repertoar visar sig snarare ta avstamp i kyrkoåret och dess berättelser.

Körledarnas egna barnkörserfarenheter och det kollegiala lärandet visar sig vara grunden för hur körledarna utformar sitt arbete och förhåller sig till de många aspekter som påverkar repertoarvalet de gör för sin barnkör.

¹ Steinar Kvale och Svend Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, tredje (Lund: Studentlitteratur, 2014), 45.

Innehåll

Abstract.....	ii
Förord	iv
Körkonsert 1.....	iv
Körkonsert 2.....	iv
Inledning.....	6
Syfte och frågeställning.....	7
Forskningsläge och teori	7
Metod och material	10
Avgränsning och definitioner.....	12
Disposition	13
Vad sjunger barnen och varför?.....	14
Historisk bakgrund	14
Enkät svar	16
Intervjuer	18
Presentation av intervju personer	19
Pedagogiska mål.....	20
Sångteknik.....	22
Genre	24
Textligt innehåll.....	27
Konklusion.....	31
Käll- och litteraturförteckning	34
Otryckta källor:	34
Intervjuer:.....	34
Elektroniska källor:	34
Litteratur.....	34
Bilaga.....	36

Förord

Körkonsert 1

Jag kommer sent till konserten. Kyrkorummet är nästan fullt, men jag lyckas ändå finna en plats. Några minuter senare börjar orkestern spela inledningkören till Bachs Matteuspassion. En kör står i koret och en annan på orgelläktaren. Barnkören står placerad mitt emellan de båda vuxenkörerna på en sidoläktare. Barnen är klädda i vitt upptill och svart nedtill och står noggrant placerade i raka rader. Vuxenkörerna börjar sjunga och efter ett tag faller barnkören in. Barnens ljusa röster klingar i huvudklang. Barnkörens klang är homogen och klingar rent när den sprider sig ut i kyrkorummet.

Körkonsert 2

Jag tar en plats långt fram i kyrkan. Klockorna ringer, musik börjar spelas av en kompgrupp och snart syns barnkören på väg i procession in mot koret. Barnen ser glada ut och har på sig vad jag tror kan vara valfria ”finkläder”. Monstertröjor blandas med klänningar, skjortor och prinsesskronor. Snart börjar de att sjunga. Intonationen är något spretig och sångsättet bitvis forcerat, men sångivern går inte att ta miste på. De flesta av sångerna framförs med en mer eller mindre genomarbetad koreografi som de flesta av barnen hänger hyfsat bra med på.

De ovan beskrivna barnköerna är körer som är verksamma inom Svenska kyrkan. Ingen av köerna marknadsför sig med någon tydlig profil utan är det barnkörsalternativ som respektive församling erbjuder barn mellan 7-12 år som är intresserade av att sjunga i kör i deras församling.

Jag tyckte mycket om att sjunga som barn. När jag var åtta år började jag sjunga i kyrkan i den lilla landsortsförsamlingen där jag bodde. Körsångarna var mellan 8 och 16 år. Vi som var yngst fick oftast sjunga melodin medan de äldre stod för stämsången. Det var härligt och det kändes kul. Två år senare började jag i musikklasserna i den större staden intill och strax byttes landsortskyrkans kör ut mot domkyrkans barnkör. Jag tyckte det var kul att sjunga. Mina körledare valde ut den repertoar som skulle sjungas. Jag minns inte att jag funderade så mycket över det. Som jag minns det så togs allt emot ungefär på samma sätt; med nyfikenhet och ganska stor neutralitet inför vad som presenterades

för oss. Det var allt från Mozart till Beatles, gregorianik till Bäck och ABBA. Det var olika låtar. Jag minns inte att jag tyckte bättre eller sämre om någonting. Det mesta kändes kul.

Som nu verksam barnkörledare tänker jag desto mer på frågor kring repertoar. Jag inser att trots min, till synes oreflekterade, hållning till den repertoar som jag sjöng som barn så har ändå mina körledares repertoarval präglat mig i min egen körledarroll. Min syn på klang, genre, förväntningar på körsångarna i olika åldrar och egentligen hela min bild av vad det innebär att vara barn i kör är färgat av min egen barnkörsupplevelse. Den har i högsta grad påverkat mitt förhållningssätt till de repertoarval som jag idag gör som verksam barnkörledare. I rollen som barnkörledare har jag funderat mycket genom åren på vad jag vill ge mina körsångare för musikalisk grund och musikaliska upplevelser. Jag återkommer gång på gång till min egen barnkörsupplevelse där både positiva och negativa upplevelser har lagt en grund till, och fungerat som referens, när jag själv har gått in i körledarrollen. Jag nämner både positiva och negativa upplevelser för det är precis så jag uppfattar det. En negativ upplevelse kan få mig att idag aktivt välja en annan riktning medan de positiva musikaliska upplevelser jag bär med mig vill jag kunna ge vidare till en ny generation unga sångare.

Inledning

Svenska kyrkan har en stark musiktradition, en tradition som sträcker sig tillbaka till gammaltestamentlig tid. Det är rimligt att utgå från att barn deltog med sång redan i de första kristna församlingarna. Längre sjöng barn och vuxna tillsammans. Från tidig medeltid började kloster och katedraler att bedriva skolor för pojkar i syfte att utbilda präster. Liturgisk sång ingick i deras utbildning och pojkarna var aktiva med sång i gudstjänstlivet. Dessa pojkar, korgossar, kan sägas utgöra våra första barnkörer, då de sjöng vissa liturgiska partier utan vuxna sångares medverkan.² Trots att vi i medeltidens katedralskolor för första gången ser ett frö till vad vi idag skulle kalla barnkör dröjer det ända fram 1930-talet innan vi kan prata om barnkörverksamhet i den form vi ser i dagens församlingar. I församlingarnas utbud av körer finns oftast barnkören med som en självklar och viktig del av kyrkans verksamhet. 2017 sjöng 90 239 personer i kör i Svenska Kyrkan, varav 27 275 personer deltog i församlingarnas barnkörverksamhet. Läser man i *Kyrkoordning för svenska kyrkan* står följande: ”i kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet”. Uppdraget som barnkörledare blir därmed att arbeta med en funktion och en tradition som har levt i kristna församlingar sedan kyrkans födelse tillsammans med barn, som anses ha en särställning i det sammanhang man verkar.

² Lennart Reimers, ”Barnkören i historiskt perspektiv”, i *Barn i kör* (Stockholm: Verbum Förlag, 1990), 169.

Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att ge ökad kunskap om vad som bidrar till de repertoarval barnkörledare gör inom ramen för Svenska kyrkans barnkörsarbete. Frågeställningen för uppsatsen är: Vad är det som påverkar barnkörledarnas val av repertoar?

Många underliggande frågeställningar och aspekter på hur körledarna väljer repertoar kommer att belysas. Hur arbetar man mot långsiktiga mål, finns önskemål ifrån församlingens ledning eller formuleras förväntningar i den lokala mål- och verksamhetsplanen? Hur påverkar den enskilde körledarens egen utbildningsbakgrund och barnkörserfarenhet val av repertoar? Hur kan även andra aspekter, som sångteknik, genre och textligt innehåll, påverka repertoarvalet?

Forskningsläge och teori

Körverksamhet, och mer specifikt barnkörverksamhet, är idag en självklar del av den verksamhet som församlingar inom Svenska kyrkan erbjuder. Trots detta finns inom Svenska kyrkan mycket lite dokumenterat om barnkörverksamheten och dess historiska roll. Det finns begränsat med forskning som rör körsång. Ser man endast till forskning kring barnkör är den än mer begränsad. Den forskning som riktar sig mot barn finns främst inom områdena medicin, psykologi och pedagogik. Forskning inom barnkörsområdet har i mycket liten utsträckning väckt forskarvärldens intresse. Det finns därmed många outforskade områden för framtiden. Det finns viss litteratur som behandlar barnkör och barnkörsmetodik. I litteraturen nämns dock mycket lite om körledarna och varför de har gjort sina specifika val av repertoar.

Gunnel Fagius, musiklärare och kantor med fil. mag i musikvetenskap, har skrivit artiklar och givit ut böcker inom ämnet barnkör. Hennes intresse för barnrösten har givits stor plats under senare år, då hon är relativt ensam i sitt fält. Hon har därmed blivit lite av en nestor inom ämnet.

I artikeln *Barnkören i Svenska kyrkans församlingar* i boken *Med skilda tungors ljud* beskriver Gunnel Fagius bland annat vilka tidiga faktorer som har påverkat 1900-talets förespråkare för barns sång och dess plats i de svenskkyrkliga församlingarna. De faktorer som Fagius lyfter fram är: Samhällets syn på barn, kyrkomusikerns musikaliska och pedagogiska kompetens, kyrkans egen motivering till barnens plats i gudstjänsten, det tjänstemässiga utrymmet för att bedriva barnkörverksamhet samt repertoarens form och innehåll. Vad gäller repertoarens form och innehåll framför Fagius tanken att "barnkörens repertoar ska vara en del av det kyrkomusikaliska skapandet när det gäller såväl text som musik". Flertalet av dessa punkter anser Fagius fortfarande gäller.

Barnens plats i gudstjänsten har däremot genomgått en viss förändring. Karl Lidén betonade 1933 ”barnkörens medverkan i gudstjänsten mer utifrån församlingens glädje att få höra de friska barnrösterna och att organisten fick hjälp att leda psalmsången och den liturgiska sången. Idag betonas mer socialisering och gemensamma upplevelser i kyrkorummet samtidigt som barnen delar konstnärliga uttryck och gör andra berörda genom sång”.³

Barn i kör, Idéer och metoder för barnkörledare är en metodikbok för barnkörledare där Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson är bokens redaktörer. Tre av bokens kapitel är mest relevanta för uppsatsen. I *Vad säger kören när den sjunger?* skriver Inger Dejke om olika aspekter av textens betydelse i barnkörssammanhang. Dejke tar upp ”frågor av rent språklig art om *begriplighet, ordval, stilnivå*, men också frågor av teologisk art om *gudsbild, människosyn, etik*”.⁴ Hon väcker även frågan om vad som gör vissa texter bra och andra texter dåliga. I *Barnkören i historiskt perspektiv* ger Lennart Reimes en historisk beskrivning av barnkörens framväxt från medeltidens korgossar fram till 1960-talets barnkörer.⁵ Avsnittet *Barnkör i kyrkan, några hållpunkter för utvecklingen i Sverige under 1900-talet* beskriver barnkörens utveckling inom kristna församlingar i Sverige under 1900-talet. Söndagsskolan och skolkantorena lyfts fram som viktiga företeelser i barnkörens framväxt.⁶

Boken *Barn och sång- om rösten, sångerna och vägen dit* har sin upprinnelse i seminariet ”Rädda Barnsången” vid Uppsala universitets körcentrum 2002. Målsättningen med boken är att ”ge alla som sjunger med barn ett redskap för förståelse och kunskap om barns röster och deras förutsättningar att sjunga.” Tankar kring repertoarval delges under rubriken: ”Vad ska vi sjunga och hur?”⁷ Att väcka barnens lust till det okända betonas som nödvändigt om man vill utforska nya genrer. Trovärdighet och målmedvetenhet beskrivs som viktiga förutsättningar för att få barnen att sjunga repertoar utanför redan bekanta genrer.⁸

Ursula Geisler uttrycker i boken *Körsång påverkar, Forskare berättar* obalansen mellan körforskningens omfattning och körsångens betydelse. Körsångens ofta starka kulturella förtecken ser hon som en förklaring.⁹ Geisler menar att sången finns som en fast förankrad del av länders musikkulturer, men saknar forskning kring ”om den moderna människans behov av sociala musikaliska ritualer”.¹⁰

³ Gunnel Fagius, ”Med skilda tungors ljud: körsång och gudstjänstspråk”, vol. 2013, Årsbok för svenskt gudstjänstliv 88 (Artos Norma Bokförlag, 2013), 115.

⁴ Gunnel Fagius och Eva-Katharina Larsson, red., *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare*. (Stockholm: Verbum, 1990), 41.

⁵ Fagius och Larsson, 168.

⁶ Fagius och Larsson, 182.

⁷ Gunnel Fagius, red., *Barn och sång - om rösten, sångerna och vägen dit*, 1:3 (Studentlitteratur, 2007), 80.

⁸ Fagius, 81.

⁹ Gunnel Fagius, red., *Körsång påverkar, Forskare berättar* (Wessmans musikförlag, 2011), 24.

¹⁰ Fagius, 24–25.

Även uppsatser på C- och D-nivå är relevanta för området. Särskilt två uppsatser speglar det aktuella ämnet.

Eva Larsson-Westins studie kring barnkörens roll i församlingar i Uppsala Stift¹¹ berör bland annat den repertoar som sjungs i de olika församlingarna samtidigt som uppsatsen skrevs och i ett bakåtblickande perspektiv på 15 år. Det framkom i uppsatsen att man sjunger mindre stämsång med barnen nu än för 15 år sedan. Det är också betydligt vanligare nu med ”svängiga låtar” och gospel.¹² Det framgår också av de intervjuer som gjordes för uppsatsen att kyrkomusikerna upplever att man får kämpa mer idag för att behålla de yngre koristerna. Trots detta upplevs arbetet som roligt.

I Sofia Zackrisson uppsats *Hur ska barnkören låta?* samtalar erfarna körledare kring repertoar.¹³ Samtliga av de körledare Zackrisson intervjuade ansåg att man kan och bör sjunga en repertoar präglad av en relativt stor genrebredd. Det framkom samtidigt att man inte vill att barnen sjunger i för låga tonarter eller skrikigt.¹⁴ Flertalet av körledarna förespråkar ett klangideal med höga och skira röster¹⁵ En av körledarna i Zackrissons intervju uttryckte: ”Det måste vara sångbart och klinga vackert annars blir det inte bra”.¹⁶

När man breddar ämnet till att beröra vad som har skrivits i bredare termer kring körsång, inklusive vuxenkör, samt vad som finns avhandlat kring ämnet barn i kristen kontext, finns mer dokumenterat.

Jonas Bromander har skrivit avhandlingen *Rum för röster* samt *En folkrörelse med många röster, En studie av Svenska kyrkans körverksamhet* som båda behandlar olika aspekter av kyrkomusik inom Svenska kyrkans ramar. Bromander uppmärksammar också i *En folkrörelse med många röster, En studie av Svenska kyrkans körverksamhet* bristen på forskarsamhällets intresse för Svenska kyrkans körsång. Då körsång är en av landets största folkrörelser och körsångarna står för Svenska kyrkans största organiserade lekmannagrupp uttrycker han att det är anmärkningsvärt att studier inom Svenska kyrkans körverksamhet inte har fått större plats inom forskningsvärlden.¹⁷

I *En folkrörelse med många röster, En studie av svenska kyrkans körverksamhet* vill Bromander ”ge en bred bild av den kyrkomusikaliska verksamhet som under den senaste hundraårsperioden vuxit sig stark”.¹⁸ Med en enkätundersökning belyser Bromander olika aspekter av körsångares engagemang i kören. Han hävdar att det finns ”goda skäl att anta att det är just den egna upplevelsen av ens liv som också styr hur man framöver kommer att utforma det”. Bromander belyser detta genom att i sin

¹¹ Eva Larsson-Westin, ”Vad händer med barnkören? Enkätundersökning riktad till kyrkomusikerna i Uppsala Stift.” (c-uppsats, Uppsala Universitet, 2005).

¹² Larsson-Westin, 55.

¹³ Sofia Zackrisson, ”Hur ska barnkören låta? Erfarna körledare berättar om röst användning och repertoarval” (Lunds Universitet, 2009).

¹⁴ Zackrisson, 21.

¹⁵ Zackrisson, 19.

¹⁶ Zackrisson, 20.

¹⁷ Jonas Bromander, *En folkrörelse med många röster. En studie av Svenska kyrkans körverksamhet.*, red. Evah Ignestam, Tro och tanke (Svenska kyrkans forskningsråd, 1997), 7.

¹⁸ Bromander, 8.

utredning bevisa hur ”avgörande just uppväxtförhållandena är för den religiösa föreställningsvärld som man kommer att omfatta längre fram i livet”.¹⁹ Han benämner även att kyrkomusikerna i hög grad rekryteras ur sångleden.²⁰ Man kan därmed anta att flertalet körledare har varit verksamma körsångare och bär på egna körupplevelser.

I *Rum för röster* ges sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan. Dessa beskriver hur Svenska kyrkans musikliv uppfattas av kyrkobesökare, körsångare och kyrkomusiker. I *Rum för röster* beskrivs bakgrundsfaktorer som påverkar yrkesvalet till kyrkomusiker, där Bromander belyser två huvudaspekter, den musikaliska bakgrunden och den kyrkliga bakgrunden, som grund till yrkesvalet.²¹ Hans avhandling pekar på att ”de stora flertalet kyrkomusiker har växt upp i miljöer som de anser präglats av kristna värderingar.”²² Vad gäller kyrkomusikernas musiksmak visar Bromander på att ”musiksmakens åldersrelatering följer det allmänna samhällsmönstret. Undersökningen visar dock på en massiv uppslutning kring den klassiska musiken, vilken tycks vara något som i hög grad enar yrkeskåren”²³ och skiljer dem ifrån samhället i stort.” Bromander menar att det i flera analyser har visat sig vara upplevelser och erfarenheter under de tidiga barn- och ungdomsåren som påverkat gestaltningen av kyrkokörssverige.²⁴

Jag har valt att ta avstamp i Bromanders resonemang om att barn- och ungdomsåren, och de upplevelser vi bär med oss därifrån, präglar hur vi förhåller oss senare i livet i mötet med de kyrkliga traditionerna. Barn- och ungdomskörer ingår inte i Bromanders undersökning. Bromander bidrar ändå med värdefull information och viktiga aspekter till min uppsats.

Metod och material

Jag har valt att använda mig av hermeneutisk metod som utgångspunkt i uppsatsen. Utöver empirin och logiken bygger hermeneutisk metod även på tolkning. Tolkning och förståelse intar en central plats. Genom att tolka uttalanden och berättelser nås en förståelse för vad som menas vilket i sin tur skapar mening åt detta. ”Hermeneutisk tolkning är viktig när det handlar om att förstå människor, människors handlingar och resultatet av människors handlingar”.²⁵ Eftersom jag i min uppsats vill skapa en förståelse för körledarnas upplevelser av, och handlingar kring, deras bakomliggande orsaker till repertoarval föll det sig naturligt att välja ett hermeneutiskt tillvägagångssätt.

¹⁹ Bromander, 19.

²⁰ Bromander, 41.

²¹ Jonas Bromander, ”Rum för röster., Sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan, som det uppfattas av kyrkobesökare, kyrkomusiker samt kyrkokorister.” (Doktorsavhandling, Uppsala Universitet, 2001), 126.

²² Bromander, 130.

²³ Bromander, 141.

²⁴ Bromander, 181.

²⁵ Torsten Thurén, *Vetenskapsteori för nybörjare* (Liber, 2007), 103.

För att få klarhet i min fråga har jag specifikt fokuserat på vad som står skrivet om repertoar och framförandep Praxis. Jag har även intresserat mig för hur barnkören historiskt har vuxit fram och vilken repertoar som har ansetts viktig under olika tidsperioder.

Utöver det har jag utfört fyra intervjuer med erfarna barnkörledare. Intervjumetoden jag använt mig av är den kvalitativa forskningsintervjun, där stora möjligheter till flexibilitet och öppenhet ges. Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att ”förstå ämnen från den levda vardagsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv”²⁶ vilket ger möjlighet att komma åt mer nyanserade beskrivningar av ett mångbottnat och mångtydigt ämne. Den valda intervjuformen syftar inte till kvantifiering, utan har som mål att ”erhålla nyanserade beskrivningar av olika kvalitativa aspekter av intervjupersonens livsvärld.”²⁷ Jag har valt att använda mig av en halvstrukturerad form, det vill säga varken ett öppet samtal eller ett slutet frågeformulär utan en medelväg där fokus på vissa teman och förslag till frågor funnits med.²⁸ Tonvikten på intervjupersonens upplevelser av ämnet har varit viktig.

Fyra intervjuer på vardera ungefär en halvtimme med fyra olika barnkörledare verksamma inom Svenska kyrkan i Stockholms stift har genomförts. Intervjumaterialet har transkriberats och analyserats för att sedan struktureras. I denna uppsats har citat använts där citaten från intervjupersonerna tillrättalagts från talspråk så att språket gjorts mer begripligt. Att i en skriven text återge talspråk exakt så som det muntligen uttalats kan ofta innebära upprepningar och även bli en mer svårförståelig text. Textförändringarna har bara gjorts i mycket begränsad del och bara när det varit nödvändigt. De intervjuade körledarna har fått läsa igenom materialet innan det lämnats in med möjlighet att kommentera sin egen del. Jag har genomfört intervjuerna utifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska principer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Det innebär att fyra olika huvudkrav ska uppfyllas; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.²⁹ Genom att beskriva uppsatsen, dess syfte och intervjupersonernas roll, har jag mött informationskravet. Varje körledare är direkt tillfrågad och har givits möjlighet att tacka ja eller nej till att delta. Därmed uppfylls samtyckeskravet. Konfidentialitetskravet är förtydligat genom att informera intervjupersonerna om att alla intervjuer kommer att vara avidentifierade. Intervjupersonerna kommer att benämnas som Körledare 1, Körledare 2 osv. Nyttjandekravet innebär att inget av intervjuernas material kommer att användas i annat sammanhang än till avsedd uppsats.

Intervjuerna har kompletteras med en enkät som de intervjuade körledarna besvarar. Jag valde att göra en webbaserad enkät som skickades digitalt till intervjupersonerna innan tiden för den fysiska

²⁶ Kvale och Brinkmann, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 41.

²⁷ Kvale och Brinkmann, 47.

²⁸ Kvale och Brinkmann, 45.

²⁹ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (Stockholm: Vetenskapsrådet, 2002), http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf.

intervjun. Enkäten innehåller dels enklare frågor som inte kräver ett samtal för att besvara samt frågor i syfte att ligga till grund för kommande intervjuer.

Avgränsning och definitioner

Med tanke på uppsatsens omfattning har jag begränsat frågan till att gälla enbart barnkörer i Svenska kyrkan. Eventuella viktiga aspekter kring barns sjungande i andra kristna församlingar ryms därmed inte, ej heller barns sjungande i profana sammanhang. Uppsatsen utgår ifrån några valda aspekter av ämnet. Jag har även begränsat mig till att intervjua fyra barnkörledare. De har lång erfarenhet av att arbeta med barnkör i en svenskkyrklig kontext. Däremot är de inte valda för att representera alla körledare i svenska kyrkan. De är valda utifrån att de har olika utbildningsingångar i yrket; organist, kantor/organist, musikpedagog/kantor/körpedagog samt musikpedagog. De är också valda för att de verkar i församlingar som är av olika karaktär; innerstadsförsamling, skärgårdsförsamling, ett av stockholms starkaste socioekonomiska områden samt ett socioekonomiskt tryggt medelklassområde. Jag anser att även med få intervjupersoner, med olika erfarenhet och skiftande bakgrund, går det att komma fram till ett intressant och relevant underlag för uppsatsen.

När jag framöver benämner körer som barnkörer syftar jag på körer med medlemmar upp till tolv - tretton års ålder. Begreppet kör är i den här uppsatsen en grupp barn som har regelbundna träffar där man tillsammans övar in musik med en körledare för att sedan i olika sammanhang framträda med sång. Det innebär att barngrupper med barn och föräldrar eller barnmusikgrupper som inte framträder i gudstjänst eller i konsertsammanhang inte är underlag för uppsatsen.

Begreppet klassisk musik står i uppsatsen för västerländsk konstmusik. Klassisk kyrkomusik representerar sakral västerländsk konstmusik.

De två sångtekniska begreppen bröströst (bröstklang) och huvudklang används vid ett flertal tillfällen av intervjupersonerna och i litteraturhänvisningar.

Bröströsten är densamma som talrösten. När bröströsten används känns tonen i bröstet. Bröströsten används då man sjunger de djupare tonerna och ger vanligtvis en fyllig och kraftig ton. Bröströsten används oftast i genrer såsom rock, pop eller soul.

Huvudklang är ett högre register - ett annat sätt att använda stämbanden. För att sjunga de högre tonhöjder som förekommer i klassisk repertoar krävs att sångarna kan använda detta register. Huvudklangens toner kan snarare förnimmas i huvudet än i bröstet. Huvudklangen är oftast ljus och inte lika kraftfull som bröströsten. Huvudklang används främst i genrer inom den klassiska musiken såsom opera.³⁰

³⁰ "Reister- vad är det?", u.å., sang.ifokus.se.

Disposition

Uppsatsen består av tre huvuddelar; inledning, huvuddel och en avslutande del. Den inledande delen av uppsatsen inleds med en kortfattad ämnesintroduktion för att sedan beskriva uppsatsens syfte och frågeställning. En genomgång av forskningsläge och teori ges, samt metod och material som har används. Metod- och materialdelen efterföljs av uppsatsens avgränsning och definitioner. Huvuddelen inleds sedan med en historisk återblick i ämnet för att sedan presentera den enkät och de intervjuer som gjorts. Den avslutande delen inleds med en konklusion för att sedan presentera de källor och litteratur som använts. Bilaga i form av enkätsvaren finns längst bak i uppsatsen.

Vad sjunger barnen och varför?

Historisk bakgrund

Svenska kyrkan har en stark musiktradition. Körsång tillhör det mest centrala i kyrkans musikutövande och har sitt ursprung i en tradition som sträcker sig långt tillbaka i den kristna kyrkans historia. Redan i förkristen tid sjöng man till Guds ära. I Gamla Testamentets 4:e Mosebok kan man läsa: "Israel, Guds folk, färdades mot det förlovade landet, och då sjöng Israel denna sång:

...Flöda du brunn! Ja, sjung om den, om brunnen som furstar grävde, som folkets förnämsta borrade med spiran, med sina stavar."³¹

Vidare vittnar Gamla testamentet om tempelmusikens storslagenhet där professionella sångare och musiker deltog manngrant. Två funktioner som musiken i religiösa sammanhang hade går tydligt att uttyda; att leda till extas och att fungera symboliserande.³² Gamla testamentets musikaliska uttryck ter sig inte stillsamt eller meditativt utan verkar ha framförts med pompa och ståt, trummor och trumpeter. Gamla testamentet ger en högljudd, närmast skränig, bild av den musik som framfördes i rituella sammanhang. Man får intrycket av vild, intensiv och högljudd musik, oskiljaktig från fysiska rörelser. De korta raderna och den enkla texten tyder på många upprepningar, kanske enkla stegvis uppbyggda melodier som rör sig kring ett fåtal centrala toner. I förening med en smittsam rytm ledde den troligen till det extatiska tillstånd som sådan musik lätt kan framkalla".³³ I bland annat Uppenbarelseboken 14:2 kan man läsa om hur den ljudstarka harpan ackompanjerar högljudd sång.³⁴ I Psaltaren kan vi läsa att flera av psalmerna är skrivna "För körledare", vilket kan få oss att anta att kören redan på gammaltestamentlig tid hade en självklar plats i de religiöst/andliga sammanhangen.³⁵

När de första kristna församlingarna bildades bröt man med de etablerade konventionerna och tog snarare med sig hemmens sångtradition in i gudstjänstlivet. Sången betraktades som självklar, men verkade inte nämnvärt reglerad.³⁶

Paulus uppmanade de kristna församlingarna:

³¹ Andrew Wilson-Dickson och Folke Bohlin, *Musik i kristen tradition: Från tempel och katedraler till kyrkor och torg* (Verbum Förlag, 1996), 16.

³² Wilson-Dickson och Bohlin, 23.

³³ Wilson-Dickson och Bohlin, 17.

³⁴ Anki Lindström, red., *Den outhärliga sången* (Falköping: Gummessons Tryckeri, 1995), 21.

³⁵ *Bibel 2000* (Verbum Förlag, 2000), 562.

³⁶ Wilson-Dickson och Bohlin, *Musik i kristen tradition: Från tempel och katedraler till kyrkor och torg*, 25.

“Låt er uppfyllas av ande och tala till varandra med psalmer och hymner och andlig sång. Sjung och spela för Herren av hela ert hjärta”

Dans och instrumentalmusik tog man snart avstånd ifrån då det associerades till lössläpphet och omoral.³⁷ Sången fick i och med det en ännu starkare ställning. Det är rimligt att utgå från att barn deltog med sång redan i de första kristna församlingarna.³⁸ Längre sjöng barn och vuxna tillsammans. Under 400-talet skapades en tydlig kyrklig hierarki. Leo I (Leo den store) blev påve. Flera påvar byggde sedan vidare på denna maktposition. En av dessa var Gregorius den store. För att stärka den romerska kyrkans auktoritet beslöt Gregorius att skapa enhetlighet i gudstjänstlivet. ”På 1000-talet, då notskriften började förekomma mer allmänt, fanns en praktiskt taget enhetlig liturgi - kyrkoåret var fastställt in i minsta detalj tillika med dess liturgiska struktur och dess musik.”³⁹ Från tidig medeltid började kloster och katedraler att bedriva skolor för pojkar i syfte att utbilda präster. Liturgisk sång ingick i deras utbildning och pojkarna var aktiva med sång i gudstjänstlivet. Dessa pojkar, korgossar, kan sägas utgöra våra första barnkörer, då de sjöng vissa liturgiska partier utan vuxna sångares medverkan.⁴⁰ Trots att vi i medeltidens katedralskolor för första gången ser ett frö till vad vi idag skulle kalla barnkör dröjer det ända fram till 1930-talet innan vi kan prata om barnkörverksamhet i den form vi ser i dagens svenskkyrkliga församlingar.⁴¹

Två företeelser, som har varit betydelsefulla i utvecklingen av barnkörverksamhet inom Svenska kyrkan, är etableringen av söndagsskolan samt skolkantorns roll.⁴² I början av 1850-talet började söndagsskolan etableras i Sverige, med söndagsskolan i England som förebild. Det blev då aktuellt att komponera sånger till barnen att sjunga i verksamheten. Mellan 1852-1856 utgavs tre häften *Andeliga sånger för barn* skrivna av Betty Ehrenborg. Betty Ehrenborg hade rest till England för att studera britternas söndagsskoleverksamhet och flertalet av sångerna i häftena var översättningar av engelska sånger. Häftena fick stor spridning i Sverige.⁴³ Ett flertal liknande häften gavs ut under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet. Häftena innehöll vuxensånger, barnvänliga sånger och rena barnsånger. Sångerna skrevs dock inte i första hand för att barnen skulle framföra dem i gudstjänst utan för att verka uppbyggande.⁴⁴

³⁷ Wilson-Dickson och Bohlin, 28.

³⁸ Lennart Reimers, ”Barnkören i historiskt perspektiv”, 169.

³⁹ Wilson-Dickson och Bohlin, *Musik i kristen tradition: Från tempel och katedraler till kyrkor och torg*, 32.

⁴⁰ Lennart Reimers, ”Barnkören i historiskt perspektiv”, 169.

⁴¹ Fagius och Larsson, *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare.*, 183.

⁴² Fagius och Larsson, 182.

⁴³ Fagius och Larsson, 182.

⁴⁴ Fagius och Larsson, 182.

Skolkantorernas roll har sannolikt bidragit till barnkörernas framväxt. Då yrket kombinerade lärar- och kantorsarbete fick skolkantorerna naturligt träffa barnen under dagtid, vilket borde ha underlättat rekryteringen till barnkören.⁴⁵

I början av 1900-talet bestod barnkörsrepertoaren till större delen av 1800-talsrepertoar, som bearbetats för att passa diskantkör. Sångerna hade oftast tidigare annan besättning. Det förekom även folkvisor samt orginalkompositioner, oftast i senromantisk anda.⁴⁶ Vissa antologier nådde en bred spridning. Redan 1919 utgavs samlingen *Barnkören* på Svenska Missionsförbundets förlag men en- till trestämmiga sånger. 1932 utkom på samma förlag *Den unga kören*.⁴⁷ Dessa samlingar visar att det fanns en ambition att värna barnkören och dess repertoar. Under 1940-talet bildades en speciell barn- och ungdomskörsektion inom Sveriges Kyrkosångsförbund (SKSF). Under 40-talet gavs flera sångsamlingar för lika röster ut. 1946 kom *De ungas hymnarium* ut på uppdrag av Centralstyrelsen för Sveriges allmänna organist- och kantorsförening. Samlingen innehöll en- till trestämmiga sånger för kyrkligt bruk. Parallellt utkom även sångsamlingar för olika profana sammanhang riktat till barnkör.⁴⁸

Enkät svar

Inför de planerade intervjuerna med barnkörledarna fyllde barnkörledarna i en enkät. Syftet med enkäten var att ge en bakgrund och ett underlag inför intervjuerna. Enkäten bestod av tio frågor. Frågorna avsåg deras utbildningsbakgrund och erfarenhet samt deras egna barnkörsupplevelser. Utöver det bestod enkäten av två frågor rörande styrdokument och ev. andra aktörer som styr eller vill styra vad barnen sjunger. Andra frågor som kan visa sig vara av betydelse för intervjupersonernas val av repertoar, såsom antal uppsjungningstillfällen, antal konserter samt körsångarnas ålder ingick också i enkätens frågor. Enkätsvaren ligger som bilaga till uppsatsen.

Enkäten visade att de intervjuade körledarna hade arbetat mellan sex och sjutton år, i genomsnitt 11,5 år, med barnkörerna inom Svenska kyrkan. Den gav vidare en bild av intervjupersonernas utbildningsbakgrund. Två av de intervjuade körledarna har en kantorsutbildning, 2 har en organistutbildning, två har en Musikpedagogutbildning. En av de intervjuade har en körpedagogutbildning. Ingen hade någon övrig utbildning. Majoriteten av de intervjuade körledarna har därmed fler än en musikutbildning och samtliga har utbildningar på högskolenivå.

⁴⁵ Fagius och Larsson, 182.

⁴⁶ Lennart Reimers, "Barnkören i historiskt perspektiv", 180.

⁴⁷ Fagius och Larsson, *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare.*, 183.

⁴⁸ Fagius och Larsson, 184.

Tre av körledarna upplever att utbildningen gav dem tillräckliga redskap för att arbeta med barnkör. En av dem skriver att det inte var någonting som hen sökte efter under utbildningen. Detta säger inte så mycket om vad utbildningen erbjöd utan snarare intervjupersonens intresse för ämnet under studieperioden.

Det visade sig att tre av fyra av körledarna som barn sjöng i körer i någon av Svenska kyrkans församlingar. Det visade sig även att samtliga av körledarna, som barn, också hade sjungit i sammanhang utanför Svenska kyrkan. Det går därmed att konstatera att samtliga intervjupersoner har en bred egen barnkörsupplevelse.

Vidare besvarades frågor rörande vilka åldrar som de arbetar med idag, hur ofta de förväntas framträda och i vilka sammanhang; aspekter som påverkar den repertoar som möjliggörs. Man kan konstatera att barnköreerna i genomsnitt deltar i sex familjegudstjänster per år. Vad gäller egna konserter ser siffrorna mer olika ut. Värt att notera kan vara att den körledare som uppger att barnköreerna inte har några egna konserter samtidigt är den som har flest gudstjänster per år.

Slutligen ville jag ta reda på om de aktuella körledarna var delaktiga i utformandet av den mål- och verksamhetsplan som styr verksamheten samt om de upplever att det finns förväntningar på den repertoar som ska framföras och i så fall av vem. Det visade sig att samtliga körledare var delaktiga i utformandet av den del av mål- och verksamhetsplanen som berör barnkörsarbetet. När det gällde förväntningar på repertoar gick svaren isär.

Två av körledarna upplevde inte att det fanns förväntningar från någon på vilken repertoar kören skulle sjunga medan de övriga två upplevde förväntningar ifrån föräldrar. En fick önskemål ifrån körsångarna och en av körledarna upplevde förväntningar ifrån arbetsgivaren.

Enkäten visar att samtliga körledare har högre musikutbildning samt lång erfarenhet av yrket. Det skiljer sig ifrån Eva Larsson-Westins undersökning där endast 20% av de svarande kyrkomusikerna hade högre musikutbildning. Det är rimligt att anta att en bidragande orsak till det är Stockholmregionens konkurrenssituation vad gäller tillsättandet av kyrkomusikertjänster. Ingen av körledarna uttrycker sig negativt angående sin utbildning i barnkörsmetodik. En uttrycker däremot i enkäten att intresset för ämnet inte var starkt under utbildningsåren. Vidare har samtliga körledare en egen bred barnkörserfarenhet. Samtliga har sjungit i kristna sammanhang, varav tre i Svenska kyrkan. Det stämmer väl överens med Bromanders analys i *Rum för röster* där det framkommer att ”det stora flertalet kyrkomusiker har växt upp i miljöer som de själva anser präglats av kristna värderingar”.⁴⁹ Att

⁴⁹ Bromander, ”Rum för röster”, Sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan, som det uppfattas av kyrkobesökare, kyrkomusiker samt kyrkokorister”, 130.

samtliga körledare sjungit i kör i kristna sammanhang som barn var därmed inte ett helt oväntat resultat.

Samtliga av intervjupersonernas barnkörer medverkar regelbundet i gudstjänster. De flesta hade även egna konserter. Det framgick också att samtliga körledare var delaktiga i utformandet av de lokala målen som formuleras i församlingarnas mål- och verksamhetsplan. Endast en av körledarna upplevde förväntningar angående repertoar ifrån arbetsgivaren.

Intervjuer

För att kunna belysa underliggande faktorer till körledarnas val av repertoar har tre grundspår valts inför intervjuerna; körledarnas egen barnkörserfarenhet, påverkan av deras utbildning samt styrdokument och/eller tydliga riktlinjer ifrån arbetsgivarens sida. Utifrån dessa tre grundspår diskuterades i intervjuerna repertoarval utifrån pedagogiska mål, sångteknik, genre samt textligt innehåll.

Enligt Bromander så är det ”upplevelser och erfarenheter under de tidiga barn- och ungdomsåren som påverkar gestaltningen av kyrkokörssverige”.⁵⁰ I intervjuerna har ytterligare frågor ställts för att ta reda på om det även gäller barnkörledare och deras val av repertoar. Det visade sig i enkäten att samtliga körledare har egen erfarenhet av att sjunga i barnkör. Har även intervjupersonerna upplevelsen av att deras egen barnkörserfarenhet har präglat deras körledarskap och deras val av repertoar?

I den studie som gjordes i Uppsala stift 2005 av Eva Larsson-Westin visade det sig att inte alla kyrkomusiker som deltog i studien hade musikutbildning där ämnet barnkörsmetodik ingick.⁵¹ I äldre utbildningar har ämnet barnkörsmetodik inte alls ingått eller ingått i mycket ringa omfattning. I denna studies enkät framgår att samtliga körledare har en musikutbildning på högskolenivå där ämnet barnkörsmetodik har ingått. Barnkörsmetodik ingår numera i kyrkomusikaliska- och pedagogiska musikutbildningar. I enkäten uttryckte körledarna att utbildningens innehåll gav förutsättningar för att arbeta inom barnkörverksamheten. Skillnaden i svaren mellan studierna kan möjligtvis bero på de tillfrågades utbildningsnivå och utbildningarnas ämnesinnehåll avseende barnkörsmetodik. Vad har

⁵⁰ Bromander, 181.

⁵¹ Larsson-Westin, ”Vad händer med barnkörer? Enkätundersökning riktad till kyrkomusikerna i Uppsala Stift.”, 19.

undervisningen i barnkörsmetodik under utbildningsåren betytt för körledarnas val av repertoar under sin yrkesverksamhet? Har utbildningen lagt grunden för hur de förhåller sig till de många frågor och dilemman som en körledare står inför och har det påverkat deras syn på vad som är god repertoar?

Inom svenska kyrkan finns både centrala och lokala styrdokument som påverkar och styr hur olika verksamheter inom organisationen ska bedrivas. Två centrala styrdokument är *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* och *Kyrkohandbok för svenska kyrkan*, som även har en musikdel som styr vilken musik som kan användas i församlingens gudstjänster. Lokalt i de olika församlingarna finns en mål- och verksamhetsplan som beskriver målen för de olika verksamheterna i den enskilda församlingen. Utöver det ges möjlighet att skapa egna riktlinjer på den enskilda arbetsplatsen som kan komma att påverka den verksamhet som bedrivs. I enkäten framgår att körledarna deltar i utformandet av den lokala mål- och verksamhetsplanen för barnkörverksamheten. Det är av intresse att undersöka huruvida dessa styrdokument eventuellt påverkar körledarnas val av repertoar.

Presentation av intervjupersoner

Körledare 1 är utbildad organist och dirigent och arbetar i en av Stockholms skärgårdsförsamlingar. Som barn sjöng hen i kör i Svenska kyrkan samt i skolkör. Ett tidigt barnkörminne som körledare 1 bär med sig är minnet av sin första barnkörledare i Svenska kyrkan som Körledare 1 beskriver som en ”aldrig sinande källa till glädje, sång..allt.. hon bara sprudlade och gav, gav, gav. Och det har påverkat mig jättemycket.” Körledaren väckte en lust och energi hos barnen. ”Detta blev också en väg in i kyrkan för många av de barn som deltog i ortens barnkörverksamhet.”

Körledare 2 är utbildad musikpedagog, kantor och körpedagog och är verksam i ett av Stockholms mest socioekonomiskt starka områden. Som barn sjöng hen i Missionskyrkans barnkör och i skolkören. Ett tidigt barnkörminne som Körledare 2 beskriver är hur en sångtext till barnkören ändrades från ”Rock´n roll” till ”klämmig”, vilket hen uppfattade som väldigt mesigt. ”Jag kommer ihåg att det var så mesigt och det här har jag kommit tillbaka till så många gånger. Jag kommer så väl ihåg, för de (körledarna) vågade inte fullt ut stå för det.” ”Då skulle man ju ha skippat den låten helt och hållet, tycker jag.” Körledare två lyfter fram vikten av det ”autentiska” och hur viktigt det är att det man gör är förankrat i körledaren och menar på att barnen känner av om det inte är det.

Körledare 3 är utbildad musikpedagog och arbetar i ett socioekonomiskt tryggt medelklassområde strax utanför Stockholm. Ett starkt barnkörminne för Körledare 3 är arbetet med musiker, vilken hen tyckte var väldigt kul. ” Man både sjöng och ibland fick man agera, man fick klä ut sig, hela konceptet med drama och rekvisita och det här. Det har jag med mig.”

Körledare 4 är utbildad kantor och organist och är verksam i en av Stockholms innerstadsförsamlingar. Ett barnkörsminne som Körledare 4 bär med sig är när barnkören fick sjunga tillsammans med vuxenkören. ”Dom (vuxenkörerna) sjöng någonting av Carl Nielsen och vi fick komma in och sjunga några barnkörpartier. Det var ganska mycket väntan, men det var väldigt, väldigt maffigt med orkester och kör. Då kände man sig lite stor”.

Pedagogiska mål

I samtalen med körledarna kring de pedagogiska målen berördes om de hade långsiktiga pedagogiska mål med barnkörverksamheten. Har man skapat en pedagogisk plan för de olika åldrarna eller är det viktigare att jobba med kortsiktiga mål och det som är aktuellt för stunden? De pedagogiska målen för barnkörer kan se ut på olika sätt. Det har framkommit att det kan vara svårt att ha en fast plan då barnkörer ofta är föränderliga på grund av att barn frekvent tillkommer eller utgår ur gruppen. Denna rörlighet kan påverka arbetet med de pedagogiska målen för barnkören. Pedagogiska mål kan, förutom musikaliska och musikteoretiska aspekter, även handla om teologiska frågor och barnens väg in i kyrkan.

Körledare 1 beskriver: ”När jag började så hade jag mer en musikalisk tanke. Nu tänker jag mer att de kommer dit de kommer. De lärde sig så mycket det här året och de kanske lär sig lite mer nästa år.” Körledare 1 har en pedagogisk plan men uttrycker att det inte därmed alltid är möjligt att följa den exakt, utan ibland får man tänka om. Körledare 1 arbetar med solmisation som ett redskap vilket hen på sikt hoppas att få barnen att växa i. Hen uttrycker att ”Lustfyllt det är nummer ett” och vikten av att hinna se alla barnen. Sociala aktiviteter utanför körrepetitionerna betonas också som viktiga för att stärka gruppgemenskapen. Hen kommer tillbaka till sin barndoms körledare som med ousinlig lust och energi lyckades inspirera en stor del av bygdens barn.

Körledare 2 vill att sångarna i barnköerna ska få starka musikaliska upplevelser och en upplevelse att man gör någonting tillsammans. Körledare 2 betonar vikten av att förmedla det kollektiva utförandet som det innebär att sjunga tillsammans i en kör. Körledare 2 vill också ge barnen vad hen benämner som Gudserfarenhet. Tolkningen utifrån Körledare 2:s beskrivning av gudserfarenhet är att hen förutom den musikaliska upplevelsen även vill bidra till att ge barnen en andlig erfarenhet.

Repertoarmässigt så tycker Körledare 2 att det är viktigt att tidigt få med sig den klassiska musiken. Hen uttrycker också att det är viktigt att barnen får tillgång till det ”poppiga” då hen ser vikten av att barnen ska kunna sjunga musik från olika genrer. ”Vi sjunger det här OCH det här”. Körledare 2

upplever att hen själv saknade möjligheten att få möta olika genrer som barn och vill därför ge sina egna körer bättre redskap och förutsättningar i tidigare ålder.

Körledare 3 anser att det är viktigt att ge barnen en bred musikalisk grund. Hen ”tänker att de ska få så mycket redskap som möjligt.” ”Målet är att de ska få en grund att gå vidare, eller i alla fall har möjligheten att gå vidare, till andra körer senare i livet”. Som ett tydligt långsiktigt mål uttrycker Körledare 3 därmed en önskan om att hens körsångare fortsätter med att delta i körverksamhet även under ungdomsåren och som vuxna. Körledare 3 anser även att notläsning är viktigt. Hen påpekar dock att det inte alltid hinns med då tiden för körrepetitionerna är begränsad och många prioriteringar måste göras.

Körledare 4 anser att det är viktigt att jobba med sångtekniska aspekter. Hen arbetar med att barnen ska hitta sin huvudklang och sjunga rent. Körledare 4 ser som sitt långsiktiga mål att barnen ”på nåt sätt får i sig så mycket kyrka och så mycket standardrepertoar att de vågar söka till en annan kör, när de blir äldre eller flyttar någon annanstans.”

Vid frågan om förekomst av pedagogiska mål i styrdokument svarade samtliga körledare att arbetsgivare eller styrdokument inte påverkade deras syn på de pedagogiska målen med körerna. Alla fyra körledare upplevde detta som positivt.

På den direkta frågan om pedagogiska mål i styrdokumentet svarade Körledare 1: ”Nej. Åh vad jag är nöjd att det inte finns!” Körledare 2 svarade att : ”Nej, det har jag aldrig upplevt”. Hen upplever däremot ha fått både förtroende och fria händer i sitt arbete. Körledare 1 och Körledare 2 återkopplar på olika vis till den egna barnkörsupplevelsen som pedagogiskt underlag. Körledare 1 anser att energi och glädje är en del av ett pedagogiskt redskap något som hen själv fick förmedlat till sig som barn. Körledare 2 vill ge sina korister en breddad repertoar som inkluderar den klassiska musiken, någonting som hen själv som vuxen hade önskat få som barn. Körledare 2 betonar även betydelsen av det kollektiva. Uppfattning om vikten att betona det kollektiva och gemensamhetsskapande delas med forskare Anne Haugland Balsne i *Körsång påverkar* där hon beskriver hur ” gemensam sång kan skapa en förtätad upplevelse av samhörighet mellan deltagarna”.⁵² Körledare 3 och Körledare 4 har båda som mål att deras körsångare ska få en stabil musikalisk grund både sångtekniskt och repertoarmässigt som i sin tur skapar trygghet och förutsättningar för att fortsätta sjunga vidare i ungdomskörer och vuxenkörer.

⁵² Fagius, *Körsång påverkar*, Forskare berättar, 34.

Sångteknik

Som barnkörledare är en del av uppdraget att ge körsångarna en sångteknisk grund att bygga vidare på; att lära barnen att hitta en teknik och sångsätt som gör att rösterna håller över tid. Den sångteknik körledaren förespråkar kan även ses som tydligt förknippad med det klangideal som densamme strävar efter. Det har traditionellt inom körvärlden i Sverige funnits ett klangideal som är starkt förknippat med den västerländska konstmusiken. Barnkörsidealet har förespråkat en ren, skir, homogen klang med stort inslag av huvudklang. I metodboken *Barn i kör* kan man läsa om hur olika körledare uttalar sig om barnrösten. Deras uttalanden bekräftar den traditionella sångtekniken och dess klangideal. Gun-Britt Holgersson uttrycker att ”det ska låta luftigt, ljusst och rent med välformade vokaler och god luftkontroll utan att det blir spänt”.⁵³ Carl- Bertil Agnestig uttrycker i samma kapitel att: ”Strävan ska vara ett avspänt sångsätt; barnrösten *får* vara lätt, mjuk och slank! Små crescendon och nyanser mellan p och mf passar allra bäst i det grundläggande arbetet”.⁵⁴ De senaste decennierna har musikerna i Svenska kyrkan valt att ta in nya genrer med andra vokala uttryck såsom gospel, pop och sånger av olika etniska ursprung. Har det påverkat körledarnas syn på sångteknik? Hur viktiga är de sångtekniska aspekterna i körledarnas val av repertoar?

Körledare 1 anser att det är viktigt att ge barnen sångtekniska redskap. Kan man ge barnen en god sångteknisk grund känner de att de utvecklas ”då känner de sig duktiga och bra själva”. En trygghet i den egna sångförmågan skapar en positiv stämning i kören och ger en god spiral för att fortsätta utvecklas. Körledare 1 utgår i sitt arbete ifrån Skogberg Ankarmos bok *Do Re mi: den pedagogiska sångboken*⁵⁵ och boken *Barn i kör*. Körledare 1 har som strävansmål att barn i 10-12-års åldern skall ha förmåga att kunna sjunga tvåstämmigt. Körledare 1 beklagar att hen inte under utbildningen tagit till sig den undervisning som gavs i sångmetodik för barn och uttrycker: ”Jag tror att jag var lite dålig elev på metodiken. Jag var inte så intresserad av det då”.

Körledare 2 uttrycker att hen aktivt väljer repertoar efter att kören också sångtekniskt ska utvecklas, ”Bara skulle jag vilja säga”. Hen nyanserar svaret med: ”Jag vill inte att det bara ska vara sånger för sångernas skull utan utvecklingsbara sånger.” Med detta avser hen att de sångtekniska aspekterna är viktiga i valet i repertoar. På frågan om det är utbildningen som har präglat hens syn på vikten av sångteknik och gett redskap för att praktisera det på barnkör svarar Körledare 2 ”Jag hade egentligen jättebra barnkörsmetodik när jag gick på musikhögskolan, men det var ju jag inte intresserad av då. Jag hade fokus någon annanstans.” I undervisningen ingick boken *Barn i kör* som då var ny. Tio till tolv år senare dammades boken av. Boken *Barn i kör*, kurser och inte minst kollegiala samtal har präglat hur Körledare 2 väljer repertoar utifrån sångtekniska aspekter.

⁵³ Fagius och Larsson, *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare.*, 58.

⁵⁴ Fagius och Larsson, 58.

⁵⁵ Karin Skogberg Ankarmo, *Do Re Mi: den pedagogiska sångboken*, u.å.

På frågan om sångteknikens vikt i valet av repertoar svarar Körledare 3: ”Ibland skulle jag vilja att det var en viktigare aspekt.” Körledare 3 tar upp vikten av sångernas röstläge. ”Det ska ligga högt så att barnens ljusa fina röster kommer fram. De ska inte behöva pressa ner rösterna.” Hen ser en problematik i det sångtekniska arbetet med körerna då barnköerna inte är beständiga. Medlemmar kommer och går vilket skapar en svårighet att hålla en jämn sångteknisk progression.” En svårighet är att de kommer och går. Plötsligt börjar några nya och några slutar. Då blir det en ny klang i kören, så måste man börja om från början.” Körledare 3 beskriver att det är väldigt olika nivåer på nya sångare som kommer till körerna. För Körledare 3 är den unisona sången viktig att få till med de yngre barnen för att sedan från cirka nio till tio års ålder börja arbeta med stämmor.

Körledare 4 betonar vikten av den klassiska sångtekniken och anser att ”man behöver den även om man bara ska sjunga pop”. Hen upplever att det sällan blir en ren intonation om man endast använder bröstrosten. Körledare 4 väljer aktivt bort repertoar om den är skriven i en låg tonart och inte passar att transponera eller om den har för stort omfång. Hen upplevde att man pratade mycket om barnrösten i utbildningen, men väldigt lite hur man konkret kan jobba med barnröster. Inspiration och idéer angående sångteknik får hen mest av kollegor. Körledare 4 beskriver ljusa, skira, homogena röster som klangideal. Hen påpekar att det var det klangideal som hen själv fostrades i som barn i motsvarande ålder. Körledare 4 belyser även vikten av att lära barnkören att kunna lyssna och sjunga samtidigt och upplever att det blir extra aktuellt när stämsång introduceras. Hen anser att hen får mycket inspiration av kollegor.

Sångtekniken är viktig för körledarna vid deras val av repertoar. Repertoar som inte främjar en god sångteknik väljs bort och sångtekniskt utvecklingsbara sånger eftersträvas. Klangidealet verkar inte nämnvärt ha förändrats sedan uttalandena från körledarna i boken *Barn i kör*. Detta bekräftas också i Zackrissons uppsats *Hur ska barnkören låta? Erfarna körledare berättar om röst användning och repertoarval*. Där framkommer uttalanden som att det inte bara handlar ”om själva sången utan läget den ligger i så barnen inte använder för mycket bröstklang och pressar ner rösten”.⁵⁶ och att ”barnen ska hitta sina riktiga röster i andra oktaven”.⁵⁷ Det ligger väl i linje med de intervjuade körledarnas syn på sångteknik. Repertoar kan väljas bort på grund av för låga tonarter. Körledarna anser det viktigt att barnen inte sjunger för mycket i bröstrost. Huvudklangen anses mer välklingande, skapa renare intonation samt ligga barnens naturliga röster närmare. Samtliga körledare anser att det är viktigt att ge barnen en sångteknisk grund.

⁵⁶ Zackrisson, ”Hur ska barnkören låta? Erfarna körledare berättar om röst användning och repertoarval”, 20.

⁵⁷ Zackrisson, 22.

Utifrån ovanstående intervjuer med körledarna vill jag hävda att trots inslag av nya genrer strävar kyrkomusikerna fortfarande efter en teknik och ett klangideal som har sitt ursprung i den västerländska konstmusiken.

Ingen av körledarna uttrycker att utbildningen har präglat deras syn på sångteknik och dess betydelse för repertoarval. Körledare 4 uttrycker att den egna barnkörserfarenheten har påverkat hur hen sångtekniskt arbetar med sina barnkörer och framhäver kollegor som en inspirationskälla.

Trots nya genrers utrymme har körledarna inte i lika stor utsträckning anpassat sångteknik och röstbehandling till nyare genrers vokala uttryck, vilket också stärks av ett flertal av resultaten i Bromanders avhandling *Rum för röster*. Bromander påvisar i sin avhandling att den klassiska musiken har en särställning som enar kyrkomusikerkåren⁵⁸ vilket även visar sig i körledarnas svar kring sångteknik.

Hans avhandling pekar också på hur upplevelser i barn- och ungdomsåren präglar kyrkokörssverige.⁵⁹ Utifrån detta är det lätt att anta att hur sångteknik lärs ut till barn inom Svenska kyrkan är en kombination av kollegialt lärande och nedärvda traditioner.

Genre

Länge var den klassiska kyrkomusiken rådande inom Svenska kyrkan. 1960-talet var en musikaliskt banbrytande tid på många sätt; populärmusiken började att få ett allt starkare fäste, äldre musikkultur ifrågasattes och gospeln kom för första gången till Sverige. Det var Edgar Sundberg som efter ett besök i USA bjudit in kören First Church of Deliverence till Ralingsåsgården utanför Aneby. Kören deltog på Kronobergsmissionens midsommarkonferens.⁶⁰ Detta blev början på etableringen av en ny genre inom kyrkomusiken. Under 60-talet avgränsades fortfarande kyrklig och frikyrklig musik ifrån varandra. Frikyrkornas folkliga, ofta känslomässiga uttryck ansågs inte hålla de musikaliska kvalitetskrav som man ville hålla i Svenska kyrkan där gregorianik och kontrapunkt var högre stående.⁶¹ Det dröjde därför ytterligare några decennier innan gospeln togs in som genre inom Svenska kyrkans musikliv. Under 60-talet växte intresset för barnkören och nyskapande idéer för kyrkans barnsång växte sig starkare. Vid sidan av traditionella körsatser användes kyrkovisor och nykomponerad musik. Två- och trestämmiga arrangemang var relativt vanliga. De två sångsamlingarna *Barnkörboken I* och *Barnkörboken II*^{62 63} gavs ut och kom att få en avgörande betydelse för barnkörens repertoarmässiga förnyelse. Böckerna tar upp Carl Orffs tankar om

⁵⁸ Bromander, ”Rum för röster., Sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan, som det uppfattas av kyrkobesökare, kyrkomusiker samt kyrkokorister.”, 141.

⁵⁹ Bromander, 181.

⁶⁰ Maria Fogel, ”Amerikansk gospel på svenska?, Kulturella skillnader i ett historiskt perspektiv” (Masteruppsats, Örebro Universitet, 2014), 27.

⁶¹ Lindström, *Den outhärliga sången*, 12.

⁶² Lennart Krantz, *Barnkörboken I* (Gummessons förlag, 1961).

⁶³ Lennart Krantz, *Barnkörboken 2* (Gummessons förlag, u.å.).

spela/sjung-musicerandet, där blockflöjten och delar av Orffinstrumenten, såsom olika typer av xylophoner och klockspel, finns med.⁶⁴

Under 70-talet fick visan en starkare ställning och flerstämmigheten byttes ofta ut mot enstämmighet med eventuellt en diskantstämma. Det var vanligt att en mindre instrumentalgrupp ackompanjerade körsångerna. Under 80-talet växte ett intresse för enklare scenisk gestaltning fram och fler musikaliska kompositioner för kyrkans barnkörer. Sången var i huvudsak fortfarande enstämmig. Enklare stämmor kunde undantagsvis förekomma. 1988 hölls den första gospelkörfestivalen i Stockholm. Detta uppmärksammade gospel på ett nytt sätt och genren började sakta att sprida sig utanför frikyrkans gränser.⁶⁵ Det var först i slutet på 80-talet som kyrkomusikerna i Svenska kyrkan började att introducera gospelmusiken i församlingarnas körverksamhet. Den afroamerikanska musiken och gospelmusiken har även kommit att påverka barnköerna i Svenska kyrkan i stilistiskt avseende.

Musik inspirerad av populärkulturen har sedan 80-talet börjat ta allt större plats i församlingarna. Genrebredden har därför ökat inom Svenska kyrkan. Bromander menar dock i avhandlingen *Rum för röster* att hans undersökning visar på en ”massiv uppslutning kring den klassiska musiken, vilket tycks vara något som i hög grad enar yrkeskåren.”⁶⁶ Även om den klassiska musiken fortfarande tycks ha en tydlig plats i Svenska kyrkan så visas en mycket bred genrerikedom upp i många av dess församlingar.

Körledare 1 arbetar genremässigt med en stor bredd, men tror att det är viktigt att ha en ingång i repertoar där barnen känner sig hemma för att sedan bredda med andra och mer obekanta genrer. Körledare 1 uttrycker att hen tänker att när hen skapat en relation till barnen och möter dem där de är så kan hen successivt och lite slught peta in nåt som hen också gillar till exempel klassisk repertoar. Körledare 1:s tankar delas med Fagius i boken *Barn och sång - om rösten, sångerna och vägen dit* där Fagius uttrycker där: ”Om jag vill ta med barnen på så mycket mer som ännu inte nått deras öron, av repertoar och sångsätt, då måste jag först hitta deras lust och förstå det som de fångas av.”⁶⁷ En genre kan leda till en annan genre. Exempelvis kan en genre utanför den klassiska repertoaren bli en väg till ett mål som präglas mer av traditionell kyrkomusik.

Körledare 2 menar att hens syn på genre är att ”det finns ett brett spektra, men jag har nog rutat in mig vad jag vill ha; vad jag har för ideal”. Hen förtydligar vikten av genrebredd ”man kan sjunga mycket pop, Aviici eller vad som helst, men man kan sjunga det på ett BRA sätt liksom.” Körledare 2

⁶⁴ Fagius och Larsson, *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare.*, 184.

⁶⁵ Fogel, ”Amerikansk gospel på svenska?, Kulturella skillnader i ett historiskt perspektiv”, 34.

⁶⁶ Bromander, ”Rum för röster., Sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan, som det uppfattas av kyrkobesökare, kyrkomusiker samt kyrkokorister.”, 141.

⁶⁷ Fagius, *Barn och sång - om rösten, sångerna och vägen dit*, 80.

beskriver en Aviicimässa som hen hört: ”Den är fantastisk! De är uppe på G och sjunger. Med ett klassiskt ideal. Det låter nästan som en gosskör.” Pop hade sjungits med ett klassiskt sångsätt, vilket Körledare 2 uttryckte var snyggt. En genre har då modifierats för att passa in i körverksamhetens klangideal. ”Ja, men så tänker jag nog. Har vi en låt av Nicklas Strömstedt, då sjunger vi inte den i ett lågt register.” ”Jag tror att de flesta barn sjunger de här låtarna ändå. Det får de med sig liksom av bara lusten på nåt sätt. De 45 minuter i veckan som jag har dem jobbar jag med det (det klassiska klangidealet). Sen har jag själv tillgång till andra genrer och då sjunger jag själv också på ett annat sätt. Jag brukar inte använda mig jättemycket av det i körsammanhang. Jag använder mig av det klassiska” En genres sångideal placeras därmed i en annan genre. På frågan om vad det idealet kommer ifrån kopplar Körledare 2 till sin egen barnkörserfarenhet: ”Ja, men ett behov av att ge barnen någonting som jag inte själv fick. Jag vill ge dem en palett som jag själv inte hade tillgång till förrän mycket senare i livet. Kan de få det NU är det ju fantastiskt.”

För Körledare 3 är genrebredden viktig. Hen presenterar sig själv som en musikalisk allätare och tycker att det är ”kul att presentera smörgåsbordet för barnen, att de ska få höra lite olika stilar”. Körledare 3 framhäver även vikten av att presentera genrer som körsångarna kanske inte annars hade fått bekanta sig med till exempel den klassiska repertoaren och folkmusik. Hen erbjöds själv en bred palett vad gäller körsång och genrer under sin uppväxttid och uttrycker: ”Precis, och det är väl den jag tar med mig”. ”Jag gillar bredden och jag tänker att barnen tycker det är kul att få testa bredden.”

Körledare 4 erbjuder en bredd vad gäller genre, men uttrycker samtidigt att ”ibland blir jag ledsen för jag tycker att det blir alldeles för lite klassiskt. För det är ju ändå därifrån jag kommer”. Hen anser att om sångarna ska stanna i kören och tycka att det är roligt så måste de få sjunga andra genrer såsom pop också. På frågan om hen hade sjungit mer klassisk repertoar om hen inte hade känt en rädsla att tappa körmedlemmar blev hans svar: ”Ja, det hade jag. För jag tycker att det är roligt, rent egoistiskt tror jag.” Körledare 4 har fått önskemål ifrån arbetsgivare att barnkörerna ska ha en bredd i repertoarvalet. Hen har därför blivit uppmuntrad till att presentera andra genrer än den klassiska. Till exempel har folkmusik framförts.

På svenska kyrkans hemsidan står att läsa att Svenska kyrkan ”står för den breda, allmänna relationen till musik av olika slag”⁶⁸ Men vad menas egentligen med den ”breda, allmänna relationen till musik av olika slag”? Tycker verkligen barnkörledarna att alla genrer har lika värde? Svaret på den frågan är nej. Samtliga körledare betonar vikten av ett brett repertoarval vad gäller genrer, men när samtalen förs vidare händer någonting. Tolkningen av Körledare 1:s svar är att hen väljer genrer inom populärkulturen för att skapa en relation till sina körsångare och för att de ska sjunga en repertoar som

⁶⁸ ”Musikliv i kyrkan”, Musikliv i kyrkan, u.å., www.svenskakyrkan.se/musik.

de känner igen. Väl där smygs den klassiska repertoaren in, en genre som jag uppfattar att Körledare 1 strävar mot. Körledare 2 sjunger en bred repertoar med sina körer, men betonar vikten av att använda vad man skulle kunna kalla en ”klassisk sångteknik” även i genrer utanför det klassiska. Körledare 3 är den enda av körledarna som likställer de olika genrererna och vill att körsångarna ska få använda sina röster på olika sätt. Körledare 3 är samtidigt den av körledarna med den bredaste egna barnkörserfarenheten. Det är rimligt att anta att den genrebredd hen erbjöds som barn har kommit att prägla Körledare 3:s uppfattning av genre och genrebredd vilket hen vill ge de egna koristerna. Körledare 4 har från sin arbetsgivare fått önskemål om att erbjuda en genrebredd inom barnkörsarbetet. Hen anser dock att i och med detta har det klassiska fått stå tillbaka. Genrebredden anser Körledare 4 bidrar till intresset för att delta i kyrkans barnkörer.

Flertalet av de intervjuade körledarna har inte fått några tydliga direktiv eller önskemål från arbetsgivarsidan vad gäller genreinriktning på barnkörens repertoar, trots att det alltså på Svenska kyrkans hemsida står att ”Kyrkan står för den breda, allmänna relationen till musik av olika slag.”⁶⁹ Körledare 4 är den enda av de intervjuade som har fått önskemål ifrån arbetsgivaren. Önskemålet stämmer dock väl överens med Svenska kyrkans allmänna hållning att erbjuda en genrebredd. Utifrån detta kan körledarnas svar tolkas som att de trots upplevelsen av att erbjuda barnen en genrebredd ändå strävar mot en mera traditionell kyrkomusikalisk repertoar. Körledare 3 utgör undantaget. Genrer utanför den västerländska konstmusiken har modifierats klangligt för att passa in och kan även ses som ett medel efter vägen som leder fram till den klassiska repertoaren. Genrebredden accepteras i barnkören så länge den går att anpassa till den klassiska sångtekniken som tidigare nämnts. I Zackrissons *Hur ska barnkören låta* påpekas vikten av en varierad repertoar samt att ”det viktigaste med repertoaren är att det måste vara sångbart och klinga vackert, annars blir det inte bra”.⁷⁰ Vidare framkommer att man gärna använder populärmusik ”så länge den inte ligger i ett för lågt röstläge”.⁷¹

Ovanstående uttalanden visar att genrebredden, och modifieringen av genrens vokala uttryck, i viss utsträckning användas som en länk till att så småning leda fram till den klassiska kyrkomusiken.

Textligt innehåll

Att arbeta i en religiös kontext innebär att det skrivna ordet har betydelse för vad som förmedlas och framförs. Att arbeta med barn i ett religiöst sammanhang innebär ett ansvar. Hur påverkar de texter som väljs körsångarnas framtida syn på tro? Det textliga innehållet i barnkörsrepertoaren blir en tydlig del av kyrkans teologiska undervisning. I juni 2018 röstade riksdagen för regeringens förslag om att

⁶⁹ ”Musikliv i kyrkan”.

⁷⁰ Zackrisson, ”Hur ska barnkören låta? Erfarna körledare berättar om röst användning och repertoarval”, 20.

⁷¹ Zackrisson, 20.

göra FNs barnkonvention till svensk lag. Lagen förväntas träda i kraft 2020. I barnkonventionens artikel 27 står: ”Konventionsstaterna erkänner varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.”⁷² Den fysiska, psykiska och sociala utvecklingen är delar som ofta belyses och diskuteras under barns uppväxt. Den andliga och moraliska utvecklingen är ett mera komplext område där religiösa samfund har ett stort inflytande. Ärkebiskop Antje Jackelén uttalar sig att ”Andlig fostran kan gå lika snett som intellektuell, emotionell och social fostran. Just därför bör pedagogiken på det andliga området bedrivas och granskas med samma omsorg som på andra områden.”⁷³ Texterna i den repertoar som barnkörledare väljer till barnköerna bör därmed väljas med omsorg för att inte, som Jackelén uttrycker det, gå snett. Peter Kempe utgår ifrån Barnkonventionen när han skriver sin artikel *Barns rätt till andlig utveckling i ett sekulariserat Sverige*: ”Kyrkans andlighet måste få barn att känna sig värdefulla, unika, älskade, okränkbara och värda att skyddas från diskriminering och utstötning. Människovärdet är centralt.”⁷⁴ Ett sätt att tolka Kempes citat är att vi bör välja texter som skapar bilden av en kärleksfull och skyddande Gud. I en av Niclas Blåders intervjuer i *Barnen i Svenska kyrkan, teologiska reflektioner om en kyrklig praktik* kommer liknande tankar fram. Blåders intervjupersoner har önskat ge barnen en Gudsbild som utstrålar trygghet och kärlek. ”Däremot det här som komplicerar gudsbilden lite med den obegripliga, mystiska guden som blir arg över orättfärdigheter, den bilden och de sidorna av Gud kommer inte fram lika tydligt”.⁷⁵ Svenska kyrkan vill ge barnen en gudsbild präglad av kärlek, en tillåtande Gud, medan de mer komplexa gudsbilderna presenteras i först senare åldrar. Hur tänker de intervjuade körledarna om det textliga innehållet och hur stor betydelse har det textliga innehållet i valet av repertoar?

Körledare 1 anser att texten är viktig, men tycker samtidigt att det går hand i hand med andra delar i musikvalet. Det är ”minst lika viktigt att det är en låt som fångar dem - eller - nu behöver jag en sån här avdelning, för nu ska vi till exempel tända ljus”. Musikaliska uttryck är någonting som kommer mer i fokus. Körledare 1 söker snarare vilken karaktär som behövs för sammanhanget. Texten kommer därmed inte i bakgrunden, men är endast en av flera parametrar i valet av den repertoar som väljs. Körledare 1 uttrycker också att hen har intagit en viss försiktighet i att använda ”religiösa sånger och kristen profil” av rädsla för att tappa körsångarna. Körledare 1 har oftare valt sånger med ett mer allmänmännskligt innehåll där ett kristet budskap går att tolka in.

För Körledare 2 är det textliga innehållet mycket viktigt. Hen uttrycker: ”Jag kan inte riktigt sjunga vad som helst. Jag är jättepåttig med det” ”Jag har ju växt upp i en kyrka med en ganska trång syn och den har jag värjt mig från väldigt mycket. Så att jag tror att jag har ett behov av att liksom, att vilja

⁷² ”Barnkonventionen”, UNICEF Sverige, åtkomstdatum 07 maj 2019, <https://unicef.se/barnkonventionen>.

⁷³ Antje Jackelén, ”Ärkebiskopen: Barn har rätt till andlig utveckling”, *Svenska dagbladet*, 07 maj 2017.

⁷⁴ Peter Kempe, ”Barns rätt till andlig utveckling i ett sekulariserat Sverige”, u.å., 313.

⁷⁵ Niclas Blåder, *Barnen i Svenska kyrkan; Teologiska reflektioner om en kyrklig praktik* (Verbum Förlag, 2011), 31.

öppna upp mer än vad jag själv fick faktiskt”. Körledare 2 fortsätter med att säga: ”Jag har jättegärna sånger som talar mer ett existentiellt, än att det måste vara exakt så här. Ja, kyrkan kan vara tydlig med sin tro, men också öppna upp mycket mer om man, om det är öppet så att säga.” Körledare 2 uttrycker även vikten av att det finns en textlig progression utifrån barnens ålder och utveckling.

Körledare 3 tycker att det textliga är en utmaning; att hitta bra texter till söndagarnas tema eller till konserter som man vill ska ha en röd tråd vad gäller det textliga. Vad gäller teologiskt innehåll menar Körledare 3 att ”texter kan vara väldigt breda. ”Vi hade en text som handlade om den förlorade sonen. Då sjöng vi en förlåtsång som egentligen inte säger Gud någonstans, men den har ju temat. Jag tänker att det viktigaste är det bakomliggande temat i texten. Den måste inte alltid nämna Gud eller Jesus”. Liksom övriga körledare anser Körledare 3 att texten inte alltid är det viktigaste utan andra aspekter såsom helhetsbild och att sångerna ska fungera musikaliskt ibland kan få komma före. Målet är ändå att ”man ska få till hyfsat bra texter i alla fall. Så gott det går liksom”.

Körledare 4 anser att texten är jätteviktig och samtidigt en av de svåraste delarna när repertoar ska väljas. Hen upplever att mycket av nyskriven körmusik för barn inte håller måttet vad gäller melodisk och textlig kvalitet. ”Alltså dålig teologi. Ofta är texten lika obegriplig som om man hade sjungit någonting på latin”. Bilden av till synes banala, men vid en närmare titt obegripliga, texter gör repertoarvalet bitvis svårt. Körledare 4 fortsätter vidare med att det inte är självklart att få in den klassiska repertoaren. I Körledare 4:as ungdomskör är det ca en på tjugo som över huvudtaget lyssnar på någon sorts klassiskt musik. ”Så därifrån till att sjunga ett Ave Maria är så otroligt långt. Då får man baka in nån liten Taizésång på latin. Man får börja så smått tycker jag.” Även om Körledare 4, liksom övriga körledare, många gånger väljer bort en sång för att det textliga innehållet inte är bra så kan en mindre bra text passera om sången innehåller andra kvalitéer som väger upp. Körledare 4 anser att man kan acceptera en dålig text om det är en ”bra låt”. Hen uttrycker att det är en balansgång.

Att arbeta med textliga teman med barnkörerna är vanligt, då barnen förväntas delta i gudstjänster där kyrkoårets tema präglar gudstjänstens textliga innehåll. Flera av körledarna upplever att det är en utmaning att finna bra texter. Dejke lyfter fram fördelen med tematiska texter i *Vad säger kören när den sjunger?*. Dejke menar att ”koncentration kring ett tema i en sång gör att man kan följa med i innehållet, även om det är första gången man hör den.”⁷⁶ De intervjuade körledarna anser det vara av vikt att i körmusiken spegla kyrkoårets händelser och finna texter som både är relevanta för temat och körens åldersgrupp. Dejke uttrycker i *Vad säger kören när den sjunger?* att det finns många textliga fallor att gå i. Att texten ska vara begriplig är en av hennes kriterier. Därmed behöver den inte vara enkel att förstå. Hon menar på att det är ”lätt att godta en text som bra, om den innehåller några

⁷⁶ Fagius och Larsson, *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare.*, 49.

gångbara ”kristna” ord. Men vad betyder orden egentligen?” Körledare 4 har pekat på att till synes enkla ord inte alltid skapar ett begripligt sammanhang. Dejke exemplifierar detta genom text som lyder: ”Om jag har Jesus, då har jag allt”⁷⁷, en till synes enkel text, men vad betyder egentligen ”att ha Jesus” och vad är detta ”allt” man då förväntas få?

Niclas Blåder uttalar sig i boken *Barnen i svenska kyrkan* där han säger att: ”Församlingen och dess medarbetare har ett ansvar att visa på att skapelsen varken är ensidig eller smal utan snarare mångfacetterad och bred.”⁷⁸ I körledarintervjuerna framgår att flertalet av körledarna söker mer mångfacetterade texter där det viktiga är det bakomliggande temat i texten. En text behöver nödvändigtvis inte innehålla ”kristna ord” utan kan bestå av mer allmänmänskliga texter som speglar kristna värderingar och texter med ett mer existentiellt innehåll. Körledare 3 anser att man inte alltid måste nämna Gud eller Jesus i texterna. Där får hon medhåll av Dejke som menar att Barn kanske inte behöver så många ”konkreta föreställningar om Gud som vuxna tror.”⁷⁹

⁷⁷ Fagius och Larsson, 42.

⁷⁸ Blåder, *Barnen i Svenska kyrkan; Teologiska reflektioner om en kyrklig praktik*, 102.

⁷⁹ Fagius och Larsson, *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare.*, 46.

Konklusion

Samtliga körledare vittnar om att arbetsuppgiften som barnkörledare i Svenska kyrkan präglas av stor frihet i att välja den repertoar som körerna framför. I kyrkans centrala styrdokument *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* nämns inte vare sig musikverksamhet eller mer specifikt barnkörverksamhet. Den nyligen reviderade *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*, musikvolymen, innehåller inte längre, som tidigare, en ordning för familjegudstjänster. Inte heller där går alltså att finna svar på vad barnen förväntas sjunga. Från Svenska kyrkan centralt finns inga riktlinjer för hur man ska bedriva barnkårsverksamhet i dess regi och därmed heller inga specifika önskemål beträffande repertoar. Inte i någon av de fyra aktuella församlingarna finns lokala styrdokument som påverkar valet av repertoar. Endast en av körledarna har fått önskemål ifrån arbetsgivaren om hur barnkårsarbetet bör bedrivas, det har dock inte förtydligats i något skriftligt dokument. Frånvaron av tydliga centrala och lokala riktlinjer för körverksamheten gör att yrket som körledare innebär stor frihet i utformning av innehåll och repertoar. Det kan därmed uteslutas att det är arbetsgivare eller styrdokument som styr körledarnas val av repertoar.

Samtliga intervjupersoner har någon form av högre musikutbildning. Ingen hade någon övrig utbildning, vilket skiljer sig från Eva Larsson-Westins undersökning där ca 33% ur svarandegruppen hade annan utbildning som kompletterats med musikutbildning. Samtliga av de intervjuade körledarna var nöjda med den undervisning som deras musikutbildning erbjöd, vilket även det skiljer sig ifrån Larsson-Westins undersökning. Det kan ha sin förklaring i körledarnas ålder, när de gick sin utbildning samt att samtliga körledare har utbildning på akademisk nivå. Dessa förutsättningar innebär att samtliga av de intervjuade körledarna har utbildningar där ämnet barnkårsmetodik har ingått. Samtidigt som samtliga av körledarna anser att de fått en god utbildning i barnkårsmetodik under sina utbildningsår kommer det fram i flera av intervjuerna att utbildningen trots det inte har påverkat deras sätt att arbeta nämnvärt. Ett huvudsakligt skäl som anförs är bristande intresse för ämnet under studieperioden. Kommentarer som: ”När jag gick min utbildning hade jag helt andra mål. Jag gick först organistutbildningen och sedan gick jag dirigentutbildningen och jobbade som dirigent under några år. Man ska vara mottaglig också.” och ”Jag hade egentligen jättebra barnkårsmetodik när jag gick på musikhögskolan, men det var ju jag inte intresserad av då.” dök upp under intervjuerna.

Men om nu styrdokument saknas och utbildningarna i mycket liten utsträckning har präglat körledarnas sätt att ta sig an och välja repertoar, vad är det då som är det starkaste bakomliggande orsaken till deras repertoarval?

Enligt Bromander så är det ”upplevelser och erfarenheter under de tidiga barn- och ungdomsåren som påverkar gestaltningen av kyrkokörssverige”.⁸⁰ Körledarna hänvisar vid flertalet tillfällen till den egna barnkörsupplevelsen och dess betydelse för körledarskapet och val av repertoar, vilket ansluter till Bromanders tidigare undersökning. Viktiga möten med körledare under uppväxtåren har därför präglat körledarskapet. En annan viktig aspekt som präglar det egna körledarskapet framkom under intervjuerna. Det som framkom var det kollegiala lärandet där kollegor på olika sätt inspirerar - och lär av varandra. Enligt Karin Johansson i *Körsång påverkar, forskare berättar* menar Johansson att ”mycket av den stora kunskap och erfarenhet som finns hos praktiserande musiker alltför ofta förblir outtalad och därmed inte tillgänglig för andra till stöd och kunskapsutveckling”.⁸¹ Även om mycket kunskap inom barnkörsområdet är odokumenterad så stämmer inte Johanssons tankar med den bild som de intervjuade körledarna ger. De ger närmast en bild av ett yrke som präglas av kollegialt lärande. Sociala mediers intåg har skapat nya forum med grupper för yrkesverksamma barnkörledare där repertoar kan diskuteras och rekommenderas. Det kan därmed konstateras att körledarnas enskilda barnkörsupplevelser tycks ha präglat deras sätt att ta sig an sin yrkesroll. Detta är någonting som avspeglar sig i deras val av repertoar. Det kollegiala lärandet utgör också en faktor vid körledarnas repertoarval.

Repertoarvalet har även påverkats av sångtekniska aspekter. Trots nya genrer strävar kyrkomusikerna fortfarande i stor utsträckning efter en sångteknik och ett klangideal som har sitt ursprung i den västerländska konstmusiken. Det är därför lätt att anta att hur sångteknik lärs ut till barnkörer inom Svenska kyrkan är en kombination av kollegialt lärande och nedärvda traditioner.

Vad gäller genre strävar körledarna efter att erbjuda en genremässigt bred repertoar, men ändå märks tendenser att fortfarande leda repertoaren mot en mera traditionell kyrkomusikalisk inriktning. Genrer utanför den västerländska konstmusiken har modifierats för att bättre passa in i den kyrkomusikaliska traditionen. Det finns även tendenser till att man ser en anpassning av genrer som ett led i att nå fram till en mer klassisk repertoar. Genrebredden accepteras i barnkören så länge den går att anpassa till den klassiska sångtekniken, som tidigare nämnts.

I samtal kring textens betydelse för repertoarvalet framkom att en viktig del i valet av repertoar är att följa kyrkoårets berättelser och texter. Sångtexterna förväntas vara både relevanta för temat och

⁸⁰ Bromander, ”Rum för röster., Sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan, som det uppfattas av kyrkobesökare, kyrkomusiker samt kyrkokorister.”, 181.

⁸¹ Fagius, *Körsång påverkar, Forskare berättar*, 16.

anpassade för körens åldersgrupp. Kyrkoåret, där varje söndag (enligt Evangelieboken) har ett givet tema, visar sig vara det som övergripande styr de textliga aspekterna av repertoarvalet. Kyrkoåret är därför den informella styrning som starkast påverkar körverksamheten och körledarnas val av repertoar. I körledarintervjuerna framgick svårigheterna att finna kvalitativt bra texter till dessa teman, texter som samtidigt är relevanta och begripliga för körsångarna i barnköerna, då även hänsyn bör tas till deras ålder och erfarenhet. Fertalet av körledarna söker därför mer mångfacetterade texter där det viktiga är det bakomliggande temat i texten. De söker inte bara texter med mer allmänmänskligt innehåll som speglar kristna grundvärderingar, utan även sånger som kan ha ett mer existentiellt innehåll.

Avsaknaden av riktlinjer, i kombination med den öppenhet Svenska kyrkan besitter och den mångfald av uttrycksmedel som präglar dagens musikutbud, gör att barnkörledarens roll är viktig i formandet av barns musikaliska bildning. Den övergripande faktor som styr repertoarvalet är kyrkoåret och dess berättelser. I avsaknad av styrdokument som påverkar repertoarval fungerar kyrkoåret som en övergripande informell styrning. Körledarna upplever att studietiden i mycket liten utsträckning har präglat deras sätt att arbeta och deras sätt att förhålla sig till repertoarmässiga frågor. Utbildningen kan därmed ses som vägledande snarare än påverkande för repertoarvalet.

Körledarnas egen barnkörserfarenhet och det kollegiala lärandet visar sig vara grunden för hur körledarna utformar sitt arbete och förhåller sig till de många aspekter som påverkar repertoarvalet de gör för sin barnkör. Även om nya genrer, de senaste decennierna, har introducerats i Svenska kyrkan visar det sig att det kollegiala lärandet i samverkan med nedärvda traditioner gör att man både sång- genre- och textmässigt i stor utsträckning har behållit de kyrkliga musikaliska traditionerna.

Sammanfattningsvis påverkas barnkörledarnas val av repertoar av tre faktorer; kyrkoåret, den egna barnkörserfarenheten samt det kollegiala lärandet.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor:

Fyra enkätsvar ifrån utvalda barnkörledare

Intervjuer:

Fyra intervjuer med barnkörledare. Intervjuerna har gjorts i respektive församlings lokaler. Varje intervju har tagit cirka en halvtimme. Materialet finns i original hos författaren.

Elektroniska källor:

”Statistik”. Åtkomstdatum 11 mars 2019. <https://www.svenskakyrkan.se/statistik>.

Jackelén, Antje. ”Ärkebiskopen: Barn har rätt till andlig utveckling”. *Svenska dagbladet*, 07 maj 2017.

”Barnkonventionen”. UNICEF Sverige. Åtkomstdatum 07 maj 2019.

<https://unicef.se/barnkonventionen>.

”Musikliv i kyrkan”. Musikliv i kyrkan, u.å. www.svenskakyrkan.se/musik.

”Register- vad är det?”, u.å. sang.ifokus.se

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2002.

http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf.

Litteratur

Bibel 2000. Verbum Förlag, 2000.

Blåder, Niclas. *Barnen i Svenska kyrkan; Teologiska reflektioner om en kyrklig praktik*. Verbum Förlag, 2011.

Bromander, Jonas. *En folkrörelse med många röster. En studie av Svenska kyrkans*

- körverksamhet*. Redigerad av Evah Ignestam. Tro och tanke. Svenska kyrkans forskningsråd, 1997.
- . ”Rum för röster., Sociologiska analyser av musiklivet inom Svenska kyrkan, som det uppfattas av kyrkobesökare, kyrkomusiker samt kyrkokorister.” Doktorsavhandling, Uppsala Universitet, 2001.
- Fagius, Gunnel, red. *Barn och sång - om rösten, sångerna och vägen dit*. 1:3. Studentlitteratur, 2007.
- , red. *Körsång påverkar, Forskare berättar*. Wessmans musikförlag, 2011.
- . ”Med skilda tungors ljud: körsång och gudstjänstspråk”, 2013:99–124. Årsbok för svenskt gudstjänstliv 88. Artos Norma Bokförlag, 2013.
- Fagius, Gunnel, och Eva-Katharina Larsson, red. *Barn i kör. Idéer och metoder för barnkörledare*. Stockholm: Verbum, 1990.
- Fogel, Maria. ”Amerikansk gospel på svenska?, Kulturella skillnader i ett historiskt perspektiv”. Masteruppsats, Örebro Universitet, 2014.
- Jackelén, Antje. ”Ärkebiskopen: Barn har rätt till andlig utveckling”. *Svenska dagbladet*, 07 maj 2017.
- Kempe, Peter. ”Barns rätt till andlig utveckling i ett sekulariserat Sverige”, u.å., 6.
- Krantz, Lennart. *Barnkörboken 1*. Gummessons förlag, 1961.
- Kvale, Steinar, och Svend Brinkmann. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Tredje. Lund: Studentlitteratur, 2014.
- Larsson-Westin, Eva. ”Vad händer med barnkörererna? Enkätundersökning riktad till kyrkomusikerna i Uppsala Stift.” C-uppsats, Uppsala Universitet, 2005.
- Lennart Krantz. *Barnkörboken 2*. Gummessons förlag, u.å.
- Lennart Reimers. ”Barnkören i historiskt perspektiv”. I *Barn i kör*, 168–81. Stockholm: Verbum Förlag, 1990.
- Lindström, Anki, red. *Den outhärliga sången*. Falköping: Gummessons Tryckeri, 1995.
- Skogberg Ankarmo, Karin. *Do Re Mi: den pedagogiska sångboken*, u.å.
- Thurén, Torsten. *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber, 2007.
- Wilson-Dickson, Andrew, och Folke Bohlin. *Musik i kristen tradition: Från tempel och katedraler till kyrkor och torg*. Verbum Förlag, 1996.
- Zackrisson, Sofia. ”Hur ska barnkören låta? Erfarna körledare berättar om röst användning och repertoarval”. Lunds Universitet, 2009.

Bilaga

Enkät svar

Nedan presenteras de fyra intervjupersonernas enkät svar:

Hur många år har du arbetat med barnkör i Svenska kyrkan?

17	
11	
6	
12	

Vilken typ av musikutbildning har du?

Markera alla som gäller

Kantor	2
Organist	2
Musikpedagog	2
Körpedagog	1
Övrig	0

Känner du att du i din utbildning fick det som krävs för att arbeta med barnkör eller var det någonting som du saknade?

ja	
Ja	
Nej, det var inget jag ens sökte efter att få under utbildningen. Då hade jag en annan inriktning, ett annat mål.	
Helt okej	

Sjög du själv som barn i barnkör i Svenska kyrkan?

Nej

Ja

Ja

Ja

Sjög du som barn i kör i andra sammanhang än Svenska kyrkan, och i så fall vilka sammanhang?

Missionskyrkan i småland

Barnkörer i Frikyrkor, skolkörer

Skolkören

Skolkör

I vilka åldrar har befinner sig dina körsångare?

7-9 år 4

10-12 år 4

Annan åldersindelning 1

Hur många gånger per år deltar barnkören i någon form av gudstjänst?

ca 6 gånger

Barnkörerna deltar ca 6 gudstjänster/år

6-8

4-6

Har barnkören egna konserter och i så fall hur ofta?

ca 2 gånger/termin

Ja. ca 1-3 konserter/termin.

Nej

2-4 per år

Är du delaktig i utformandet av den mål- och verksamhetsplan som styr verksamheten?

Ja	4
Nej	0

Upplever du att det finns förväntningar på vilken sorts repertoar som kören ska framföra? Om ja, från vilka?

Körsångarna	1
Körsångarnas föräldrar	2
Kollegor	0
Arbetsgivare	1
Gudstjänst/konsertbesökare	0
Övriga	0
Nej, jag upplever inga förväntningar	2